

Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology

วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ

<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSBA/index>

Wat Wang Tawan Tok Nakhon Si Thammarat, Thailand

pp. 766-788

บทความวิจัย

การสังเคราะห์งานวิจัยความเชื่อตามแนวคิดตะวันออกและตะวันตก ที่มีต่อเรื่องฟันของคนไทย*

RESEARCH SYNTHESIS ON THAI BELIEFS ABOUT THE TEETH FOLLOWING THE EASTERN AND WESTERN CONCEPTS

พิชคุณ อรรถเวชาสกุล¹, มนตรี วิวิธสุข¹Pichakoon Auttawechasakoon¹, Montree Wiwasukh¹¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี¹Faculty of Humanities and Social Science, Burapha University, Chonburi, Thailand¹Corresponding author E-mail: 65910012@go.buu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สังเคราะห์งานวิจัยความเชื่อของคนไทยเกี่ยวกับเรื่องฟัน ตามแนวคิดตะวันออกและตะวันตก และ 2) ประเมินและเสนอแผนภาพความเชื่อของคนไทยเกี่ยวกับเรื่องฟัน ตามแนวคิดตะวันออกและตะวันตก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสังเคราะห์อย่างเป็นระบบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การเก็บข้อมูลขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) รวบรวมข้อมูล โดยใช้การวิจัยเอกสาร 2) วิเคราะห์ข้อมูล 3) สังเคราะห์ข้อมูล 4) ประเมินและนำเสนอ ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาความเชื่อของไทยเกี่ยวกับฟันตามแนวคิดตะวันออก และตะวันตก พบการค้นหาค้นหาบทความ 27 เรื่อง จาก 591 บทความ สรุปได้ว่า ความเชื่อของคนไทยเกี่ยวกับฟันตามแนวคิดตะวันออกส่วนใหญ่มาจากแนวคิดและหลักคำสอนของพุทธศาสนาและความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผีของคนไทย แนวความคิดเรื่องความเชื่อแบบตะวันตก มาจากทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน ทฤษฎีแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ และความเชื่อที่มาจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของแต่ละคน การสังเคราะห์บทความครั้งนี้ถูกนำเสนอเป็นแผนภาพ สามารถประยุกต์ใช้ให้เกิดความเข้าใจด้านการศึกษาสังคมศาสตร์ ในการอธิบายเรื่องความเชื่อของคนไทยในปัจจุบัน บนพื้นฐานศาสนาและ

* Received 9 August 2022; Revised 28 December 2022; Accepted 29 December 2022

พิธีกรรมที่ถูกถ่ายทอดผ่านความเชื่อจากบรรพบุรุษ สำหรับสังคมตะวันตกมักมองฟันไปในทางวิทยาศาสตร์ เกิดขึ้นจากการได้รับความรู้ ประสบการณ์ และนำไปสู่การปฏิบัติตัวในการดูแลสุขภาพช่องปากและฟันของตนเอง รวมถึงถ่ายทอดให้คนในครอบครัว ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป คือ ควรดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีตามตะวันออกและตะวันตกในการอธิบายความเชื่อของไทยเกี่ยวกับฟันเพื่อประโยชน์ด้านการศึกษาทาง ไทยศึกษา และสังคมศาสตร์ต่อไป

คำสำคัญ: สังเคราะห์งานวิจัย, ความเชื่อของคนไทย, เรื่องฟัน, แนวคิดตะวันออกและตะวันตก

Abstract

The objectives of this study were to 1) synthesise the research on Thai beliefs about the teeth following the Eastern and Western concepts and 2) evaluate and propose a diagram for Thai beliefs about the teeth following the Eastern and Western concepts. The research method was qualitative research based on systematic synthesis. The research instrument divided the data collection in the research process into four steps: 1) Data collection by adopting documentary research 2) Data analysis stage 3) Data synthesis stage 4) Evaluation and Presentation stage. The research results show that the studies on Thai beliefs about teeth follow Eastern and Western concepts. The selected articles found 27 out of 591 articles were found to match the selected criteria. It revealed that Thai beliefs about the teeth following the Eastern concepts were mainly from Buddhism's concepts and the beliefs about the rite. The Western concepts were primarily from the Theory of Planned Behavior (TPB) model and the Health Belief Model (HBM) based on an individual's perception and experience. The synthesis of this article is presented as a diagram. It can be applied to understand social science research. The findings could be explained how religion and rituals passed down from the ancestors have shaped the beliefs of Thai people today. According to Western society, comparing and looking at teeth in science often occurs due to gaining knowledge and experience. Western knowledge, perceptions and experience lead to practice in caring for one's oral and dental health. Finally, gather and pass on the information to family members. The recommendation is to continue quantitative and qualitative research to clarify concepts and theories following the Western and Eastern in explaining Thai beliefs about teeth for further study in Thai studies and social science.

Keywords: Research Synthesis, Thai Beliefs, Tooth, Eastern Concepts, Western Concepts

บทนำ

ความเชื่อ (Beliefs) ถูกอธิบายได้หลายมิติ ความเชื่อนั้นมีพื้นฐานมาจากสมาชิก หรือกลุ่มคน ที่มีความเชื่อในเรื่องนั้นเหมือนกัน หรือ มีความเชื่อเฉพาะเจาะจง หากอธิบายทางมิติทางวัฒนธรรม ความเชื่อถือเป็นทรัพย์สินทางสังคมของความรู้ ที่มีพื้นฐานจากความเชื่อของคนที่อยู่ล้อมรอบคน ๆ นั้น (Österholm, M., 2010) หากจะกล่าวถึงความเชื่อของคนไทยในยุคปัจจุบัน พบว่าความเชื่อที่เกี่ยวกับศาสนาของคนไทยที่มีรากฐานมาจากเชื่อเรื่องผี เชื่อบรรพบุรุษ เชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเทพเจ้า นอกจากนี้ยังมีความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ซึ่งถือเป็นแนวคิดหลักตามความเชื่อของชาวตะวันออก (พระชลญาณมุนี นาคสิทธิเลิศ, 2564) ซึ่งในความจริงแล้ว ความเชื่อในเรื่องพลังเหนือธรรมชาติ ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ผีคุ้มครองแม่น้ำ ภูเขา แผ่นดิน ท้องฟ้า พบว่า เป็นความเชื่อที่ถูกถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ที่ผสมผสาน ความเชื่อด้านพระพุทธศาสนา พราหมณ์ และผี มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนกลายเป็นจารีตประเพณีของคนในสังคมไทยในปัจจุบัน (วิราวรรณ สมพงษ์เจริญ, 2550) ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องฝัน มีคติมาจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่ถูกถ่ายทอดมาจากชมพูทวีป เช่น ความศรัทธาต่อพระรัตนตรัย หรือ ฝันของพระพุทธเจ้าในประเทศศรีลังกา ความเชื่อ ความศรัทธา เป็นสัญลักษณ์ของคุณค่าทางสังคม ซึ่งสืบทอดทางโครงสร้างทางสังคม และทางวัฒนธรรม (social and cultural constructions) (Ranathunga, G. M. et al., 2018) ความเชื่อเรื่องพระบรมธาตุในประเทศไทย ยังสะท้อนถึงวัฒนธรรม ประเพณี คติธรรมด้านการบูชา ซึ่งมีผลต่อการปฏิบัติตัวและพฤติกรรมของชาวไทยพุทธ (สุภารัตน์ ชาญแท้ และคณะ, 2560) การปฏิบัติตัวดูแลเรื่องสุขภาพช่องปากและฟัน มีการกล่าวไว้ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาด้วยเหมือนกัน เช่น ชั้นที่ 5 และมูลกัมมัญฐาน (กฤษฎา นันทเพ็ชร, 2560) ; (พระสำรอง สลัญไต่, 2563)นอกจากนี้ ความเชื่อตามแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น มีพื้นฐานจากโครงสร้างทางสังคม เช่นเดียวกัน ได้แก่ ความเชื่อผีปอบตา และผีคุ้มครอง ความเชื่อในประเพณีแซนโฎนตา เป็นต้น (ฉรงค์ฤทธิ์ สุมาลี, 2558) ; (พระครูรัตนญาณ ไสภิต และคณะ, 2562) ความเชื่อของตามแนวคิดตะวันตก เกิดจากความเชื่อบนพื้นฐานขององค์ประกอบ 3 ประการอันได้แก่ ทิศนคติ (Attitude), บรรทัดฐานทางสังคม (Subjective Norm) และ การรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control) ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ของคน ๆ นั้น หรือ คนกลุ่มนั้น ๆ (Ajzen, I. , 1991) นอกจากนั้น ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องฝัน สามารถถูกถ่ายทอดในโรงเรียน โดย คุณครู ผู้ปกครอง ชุมชน และ บุคลากรทางการแพทย์ (Siripipatthanakul, S. & Bhandar, M., 2021) ; (Siripipatthanakul, S. & Bhandar, M., 2021) ; (Siripipatthanakul, S. & Nyen Vui, C., 2021)

ความเชื่อ (Beliefs) เป็นธรรมชาติของมนุษย์ ความเชื่อเกิดจากปรากฏการณ์ธรรมชาติ ความเชื่อดั้งเดิมของมนุษย์ เชื่อเรื่อง ผีसाบเทวดา และการนับถือบรรพบุรุษ ความเชื่อเหล่านี้ถูกถ่ายทอดทางพิธีกรรมต่าง ๆ (พระแสงจันทร์ ฐิตสาโร และคณะ, 2562) ความเชื่อ ถือเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาด้านจิตวิทยา (Psychology) ส่งเสริมการทำงานทางสังคมและจิตวิทยา บนพื้นฐานแนวความคิดของความเชื่อ ความเชื่อ เกิดจากหลายองค์ประกอบ ซึ่งศรัทธา (Faith) และอารมณ์ (Emotion) ถือเป็นองค์ประกอบหลัก (Jeris, R., 2006) ความเชื่อตามแนวคิดตะวันออก (Eastern Concepts of Beliefs) ประกอบด้วย ความเชื่อตามแนวคิด หรือ หลักคำสอนพระพุทธศาสนา (Buddhism Concepts) กับ ความเชื่อ เรื่อง ผี (Ghosts) และเครื่องรางของขลัง (Amulets) ส่วนความเชื่อตามแนวคิดตะวันตก (Western Concepts of Beliefs) มีพื้นฐาน จากทฤษฎี พฤติกรรมตามแผน (The Theory of Planned Behavior: TPB model) ของ Ajzen, I. และ Hrubes, D. et al. ซึ่งมี ปัจจัยหลัก 3 องค์ประกอบของความเชื่อ ได้แก่ ทศนคติ (Attitude), บรรทัดฐานทางสังคม (Subjective Norm) และ การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control) นอกจากนี้ ความเชื่อเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล (Ajzen, I. , 1991) ; (Hrubes, D. et al., 2001) ความเชื่อเป็นองค์ประกอบของโครงสร้างทางสังคม (Social Structure) ซึ่งโครงสร้างทางสังคมอาจหมายถึง ข้อใดข้อหนึ่งต่อไปนี้ 1) รูปแบบของพฤติกรรมโดยรวมที่ยังคงอยู่แม้เวลาผ่านไป 2) กฎเกณฑ์ที่ขบด้วยกฎหมายที่ควบคุมพฤติกรรมของข้อเท็จจริงทางสังคม 3) ระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ระหว่างตำแหน่งทางสังคม 4) กฎและทรัพยากรแบบรวมที่จัดโครงสร้างพฤติกรรมและวัฒนธรรม ดังนั้น โครงสร้างทางสังคม จึงสัมพันธ์กับความเชื่อของคนในสังคม ที่สืบทอดผ่านวัฒนธรรม จนกลายเป็นพฤติกรรมในที่สุด ดังนั้น ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพันตามแนวคิดพระพุทธศาสนา เช่น ความเชื่อเรื่องพระทันตธาตุ (ฟันพระพุทธรเจ้า) ความเชื่อเรื่อง ชั้น 5 ซึ่งกล่าวถึง เรื่องฟัน ความเชื่อของเรื่องฟัน ตามแนวคิดที่มีต่อความเชื่อเรื่องผี เครื่องรางของขลัง เป็นความเชื่อตามแนวคิดตะวันออก มีความสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ เพราะสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงแนวคิดเรื่องความเชื่อของชาวตะวันตกมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตัวของคนไทยเช่นเดียวกัน

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว งานวิจัยครั้งนี้จึงศึกษาถึงความเชื่อมโยงของความเชื่อตะวันออกและตะวันตกที่มีต่อฟันในบทบาท หรือความเชื่อที่ส่งผลต่อรูปลักษณ์ของคนในสังคมในช่วงเวลานั้น ผู้วิจัยสนใจศึกษาวิจัยการสังเคราะห์งานวิจัยความเชื่อของคนไทยเกี่ยวกับเรื่องฟันตามแนวคิดตะวันออกและตะวันตก เพื่อทำให้เข้าใจถึงพฤติกรรมของคนไทยในปัจจุบันว่าเกิดขึ้นเพราะมีพื้นฐานจากความเชื่อ ทศนคติ บรรทัดฐานทางสังคม การรับรู้ โครงสร้างทางสังคม การเรียนรู้ ประสบการณ์ และเกี่ยวกับเรื่องฟันจนทำให้เกิดเป็นความเชื่อของคนไทยในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยที่กล่าวถึงความเชื่อของคนไทยที่มีต่อเรื่องฝันตามแนวคิด ตะวันออก และตะวันตก
2. เพื่อประเมินและนำเสนอแผนภาพความเชื่อของคนไทยเกี่ยวกับเรื่องฝันตามแนวคิด ตะวันออกและตะวันตก

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการวิจัย ออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล (Data Collection) โดยใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จำแนกฐานข้อมูลออกเป็น 2 ระดับ คือ 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ คำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องเรื่องฝัน 2) เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ ศึกษาเอกสารวิชาการ ตำรา อินเทอร์เน็ต และงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาษาอังกฤษ และภาษาไทย เพื่อนำองค์ความรู้ มาสนับสนุนประเด็นในการวิจัย โดยเฉพาะจากฐานข้อมูล Thai-Journal Citation Index Centre (TCI), Scopus และ Google Scholar ซึ่งเป็นฐานข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือในทางวิชาการ (Reliable Sources) ครอบคลุมแหล่งข้อมูลทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศ ทั้งนี้ คำสืบค้นหลัก (Keywords) ที่ใช้ ได้แก่ ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน, ทฤษฎีแบบแผนความเชื่อ ด้านสุขภาพ, ฝัน, ศาสนาพุทธ, โครงสร้างทางสังคม, Theory of Planned Behavior (TPB), Health Belief Model (HBM), Teeth, Buddhism และ Social Structure ที่เผยแพร่ในเอกสารไทยระหว่าง ปี พ.ศ. 2554 - 2564 และเอกสารต่างประเทศ ตั้งแต่ ค.ศ. 1991 - 2021 ระยะเวลาในการรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่วันที่ 26 มิถุนายน ถึง 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2565

สำหรับขั้นตอนที่ 1 พบบทความที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 591 รายการ ประกอบด้วย รายงานการวิจัย 498 บทความ และวิทยานิพนธ์ 93 รายการ

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) ใช้วิธีการแยกและจัดกลุ่ม ตาม 1) ปีที่เผยแพร่ งานวิจัยทางสื่อช่องทางต่าง ๆ 2) ประเภทงานวิจัยที่นำมาอ้างอิง 3) เรื่องสอดคล้องกับงานวิจัยในปัจจุบัน 4) วัตถุประสงค์สนับสนุนงานวิจัยในปัจจุบัน 5) วิธีการวิจัยเป็นประโยชน์ต่อ งานวิจัยในปัจจุบัน 6) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ระยะเวลาในการวิเคราะห์ ข้อมูล ตั้งแต่วันที่ 16 กรกฎาคม ถึง 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2565

สำหรับขั้นตอนที่ 2 บทความถูกเลือกมาใช้ในการอ้างอิงในส่วนบทนำ และนิยามศัพท์ รวม 3 รายการ อีก 27 รายการถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหา จำแนกเป็นบทความงานวิจัยเชิงคุณภาพ ประเภท วิจัยเอกสาร (Documentary Research) รวม 17 รายการซึ่งเป็นภาษาไทย

ทั้งหมด ส่วนบทความ 10 บทความภาษาอังกฤษ เป็น งานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) 9 รายการ และงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) 1 รายการ

3. ขั้นสังเคราะห์ข้อมูล (Research Synthesis) 1) ทำบรรณานุกรม บัญชีรายชื่อ บทความงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ 2) เรียบเรียงข้อมูลโดยการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเนื้อหาอย่างเป็นระบบ (Systematic Review) และก่อนนำเสนอข้อค้นพบใหม่ ระยะเวลาในการวิเคราะห์ข้อมูล ตั้งแต่วันที่ 26 กรกฎาคม ถึง 8 สิงหาคม พ.ศ. 2565

4. ขั้นประเมินและนำเสนอ (Evaluation and Proposed Diagram) โดย 1) คัดเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความเชื่อของคนไทยที่มีต่อเรื่องพิน ตามหลักศาสนาพุทธ ความเชื่อเรื่องผี และเครื่องรางของขลัง ซึ่งเป็นความเชื่อตามแนวคิดของชาวตะวันออก 2) คัดเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความเชื่อที่มีต่อเรื่องพิน ตามแนวคิดชาวตะวันตก และ 3) สรุปอภิปราย และนำเสนอบทความฉบับสมบูรณ์ เกณฑ์ในการประเมินสังเคราะห์งานวิจัย พิจารณาจาก แนวคิดและทฤษฎีบนพื้นฐานความเชื่อทางศาสนา โครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม พิธีกรรม และ ความเชื่อตามแบบตะวันตก

การดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สังเคราะห์การศึกษาความเชื่อของคนไทยเกี่ยวกับเรื่องพิน ตามแนวคิดตะวันออกและตะวันตก

1. แนวคิดตะวันออกที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องพิน

1.1 แนวคิดเรื่องความเชื่อเรื่องพินที่สัมพันธ์กับหลักคำสอนพระพุทธศาสนา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องพินมีมากมายทั้งในประเทศไทย และทั่วโลก ตัวอย่างการศึกษาเชิงชาติพันธุ์ (Ethnographic study) ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ อาศัยการสังเกตของผู้วิจัยแบบมีส่วนร่วม ศึกษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก พบว่า นักดนตรีผู้ประกอบพิธีกรรมในวัดพระทันตธาตุ (วัดที่ประดิษฐานพินของพระพุทธเจ้า) ที่ประเทศศรีลังกา มีการสวมผ้าโพกศีรษะ เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ขณะเล่นดนตรีประกอบพิธีกรรม การสวมใสนี้เป็นลักษณะเฉพาะตั้งแต่สมัยโบราณ ผ้าโพกศีรษะเป็นแนวทางในการแสดงพิธีการต้อนรับอย่างสูงสุด และการถวายเกียรติแด่พระพุทธเจ้าและแสดงถึงวัฒนธรรมงานฝีมือของช่างที่ทอผ้าโพกศีรษะ (Ranathunga, G. M. et al., 2018) ความเชื่อนี้ถูกสืบทอดมาถึงประเทศไทย ได้แก่ ความเชื่อในพระบรมสารีริกธาตุ จากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์ (In - depth Interview) โดยนักสังคมศาสตร์ ใช้การประเมินจากเอกสารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ หรือสังคม โดยเอกสารแบ่งออกเป็นสองแบบ เอกสารเชิงปฐมภูมิ และเอกสารเชิงทุติยภูมิ การศึกษาแบบปฐมภูมิใช้การสัมภาษณ์ พระภิกษุ 5 รูป ผู้เข้าชม 10 ท่าน ข้าราชการนักวิชาการ 5 ท่าน แล้วนำมาเสนอเป็นบทความ โดยผ่านการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปได้ว่า พระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช ได้รับการอนุรักษ์จากองค์การยูเนสโก พระบรมสารีริกธาตุ ส่วนที่เป็นพระทันตธาตุ (พินของพระพุทธเจ้า) มีผลต่อความเชื่อและศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทั้งไทยและ

ต่างชาติ มีบทบาทสำคัญต่อความเชื่อด้านพิธีกรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมนิยม จารีต ประเพณี เช่นเดียวกับกับประเทศศรีลังกา (สุภารัตน์ ชาญแท้ และคณะ, 2560) นอกจากนี้บทความประเภททบทวนวรรณกรรม (Review article) มีมากมายที่เผยแพร่แนวคิดคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนา เช่น บทความเรื่องห้องส้วม สะท้อนแนวคิดตามหลักพระพุทธศาสนา เรื่องชั้น 5 สัมพันธ์กันระหว่าง สุขภาพกายและสุขภาพจิต การปฏิบัติให้ตนมีสุขภาพที่ดี ทำให้มีโรคน้อย และพร้อมต่อการปฏิบัติธรรม (ภุชญา นันทเพ็ชร, 2560) และคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่กล่าวถึงความสำคัญของมูลกัมมัฏฐานในพระพุทธศาสนา การใช้มูลกัมมัฏฐานในกายคตาสติสูตรเป็นฐานในการเจริญสมณะและวิปัสสนา คำสอนและความสำคัญของมูลกัมมัฏฐานในกายคตาสติสูตร ให้พิจารณาเรื่อง อวัยวะ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ว่าไม่สวยงาม ไม่เที่ยงแท้แน่นอน การเจริญสมณะวิปัสสนา ทำให้เข้าใจในธรรมชาติเหล่านี้ (พระสารง สณฺญโต, 2563) หลายบทความ มีการกล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าสัมพันธ์กับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา เนื่องจาก ภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับความเชื่อที่มีมาแต่ดั้งเดิมตามหลักพระพุทธศาสนา แนวคิดเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมที่กลมกลืน กับขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี สืบต่อถึงทุกวันนี้ (พระแสงจันทร์ ฐิตสาโร และคณะ, 2562) นอกจากนี้ คำสอนในพระไตรปิฎก ถูกนำเสนอในบทความเรื่องแผนที่ครอบครัวในพระไตรปิฎก ถ่ายทอดคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติของคนในครอบครัว ซึ่งบทความนี้เป็นบทความประเภทการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) คัดเลือกจากบทความที่เกี่ยวข้องกับ พระไตรปิฎก เพื่อศึกษาเอกสาร คำสอนตามหลักพระพุทธศาสนา และพระไตรปิฎก 14 เล่ม และนำมาสรุป เพื่อประโยชน์ต่อพุทธศาสนิกชน นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ สิ่งที่เชื่อมโยงถึงความเชื่อเรื่องฟัน เช่น การดูแลบุคคลในครอบครัว บิดา มารดา บุตร ซึ่งรวมถึงการดูแลสุขภาพร่างกาย และฟันด้วย (มนตรี วิวาท์สุข, 2554)

สรุปได้ว่า ความเชื่อของคนไทยที่มีต่อเรื่องฟัน และมีผลต่อการดำรงชีวิตของคนไทย มีพื้นฐานจากความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา เช่น ความเชื่อเรื่อง พระทันตธาตุ พระบรมสารีริกธาตุ และ หลักคำสอนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดูแลสุขภาพช่องปากและฟัน เช่น ชั้น 5 และ มูลกัมมัฏฐานในกายคตาสติสูตรเป็นฐานในการเจริญสมณะและวิปัสสนา ตามคติของพุทธ ฟัน มีความสำคัญตามบทบาทหน้าที่ เนื่องจาก ฟัน คือ ธรรมชาติชนิดหนึ่ง ที่เป็นส่วนประกอบของร่างกายมนุษย์ และสัตว์ (ดิน น้ำ ลม ไฟ) มีความเสื่อมสลาย ตามหลัก ไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มีทุกข์ มีการเปลี่ยนแปลง ตามอายุ เช่น ฟันโยกคลอน สึก ผุ การเข้าใจถึงภาวะการไม่มีตัวตน ปัญจกตะกรรมฐาน มูลกัมมัฏฐาน ที่ให้กล่าวมา ทำให้เข้าใจแนวคิดความเชื่อของคนไทยที่มีพื้นฐานจากหลักคิดตามพระพุทธศาสนาที่นำไปสู่การปฏิบัติ

1.2 แนวคิดเรื่องความเชื่อเรื่องฟันที่สัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องผี เครื่องรางของขลัง วัฒนธรรม และโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม เครื่องรางของขลัง ในพื้นที่เมืองชายแดน

ไทย ลาว กัมพูชา ข้อสรุป 2 ประเด็นสำคัญ คือ การดำรงอยู่ในบริบทของวัฒนธรรม ร่วมสมัย และ ความเชื่อในวัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งในบทความนี้ กล่าวถึง ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง ซึ่ง ฟัน ถือเป็น หนึ่งในเครื่องรางของขลังของคนไทย ตามแนวชายแดนไทย ลาว กัมพูชา (ทำนอง วงศ์พุทธ และคณะ, 2559) การศึกษาเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรม เพื่อเป็นนัยในการเชื่อมโยงกับหลักฐานทางโบราณคดี ประกอบกับข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ ของนักวิจัยหลากหลายสาขา พบว่า คนในพื้นที่นี้ ให้ความสำคัญกับพิธีกรรมความตาย การตกแต่งโลงศพ และการตกแต่งฟันของผู้เสียชีวิต สัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคม วิธีการวิจัยอาศัยเอกสารหลักฐานเชิงวิทยาศาสตร์ การลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยการสังเกตจากพื้นที่จริง มีการศึกษาแบบบูรณาการด้วยนักวิจัยหลากหลายสาขาวิชา รวมถึงทันตแพทย์ (รัศมี ชูทรงเดช, 2557) ข้อสังเกตเชิงแนวคิดว่าด้วยพลวัตความเป็นท้องถิ่นอีสานในบริบทของสังคมสมัยใหม่ โดยมองผ่านปฏิบัติการทางสังคมและโครงสร้างสังคมของความเชื่อผีปูดและผีคุ้มครอง แสดงถึง ความเชื่อเรื่องพลวัตความเป็นท้องถิ่นอีสาน และโครงสร้างทางสังคม ผ่านความเชื่อความเชื่อผีปูดและผีคุ้มครอง บทความนี้เสนอข้อถกเถียงและข้อสังเกตเชิงแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติการทางสังคมกับโครงสร้างทางสังคม ตามแนวคิดพลวัตของท้องถิ่นอีสาน ตามความเชื่อความเชื่อผีปูดและผีคุ้มครอง (ณรงค์ฤทธิ์ สุมาลี, 2558) ความเชื่อของคนไทย ที่มีต่อเรื่องฟันสัมพันธ์กับภุมขี วิญญาณ เทวดา สังคมไทยในอดีต พยายามแสวงหาพลังอำนาจให้แก่ตนเอง เช่น อำนาจที่มาจากความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา อำนาจไสยศาสตร์ ซึ่งถ่ายทอดผ่านพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การถวายเครื่องบูชา เป็นต้น (พระแสงจันทร์ ฐิตสาโร และคณะ, 2562) ความเชื่อในประเพณีแห่นางตานของจังหวัดบุรีรัมย์ การเฉลิมฉลองและวิถีชีวิตของคนไทย จังหวัดบุรีรัมย์ มีความเชื่อ เรื่อง ผีบรรพบุรุษ ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรกรรม ที่อยู่ร่วมกัน ผ่านประเพณี เพื่อแสดงความกตัญญูต่เวทีย เพื่ออุทิศส่วนบุญให้กับเปรต เพื่อการแสดงความรัก ผู้มีอุปการะ หรือ ญาติผู้ล่วงลับไป เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ความเชื่อเรื่องประเพณีแห่นางตานของคนไทย จังหวัดบุรีรัมย์ อยู่บนพื้นฐาน การนับถือ เรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แห่นางตานเป็นพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษของคนไทยกลุ่มนี้ เพื่อให้ดลบันดาลให้ฝนตกตามฤดูกาล (พระครูรัตนญาณ โสภิต และคณะ, 2562)

สรุปได้ว่า แนวคิดเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องฟัน ตามแนวคิดตะวันออกของคนไทย ส่วนใหญ่ มีพื้นฐานมาจาก ความเชื่อตามหลักคำสอนศาสนาพุทธ และความเชื่อเรื่อง ผีเครื่องรางของขลัง ซึ่ง สืบทอดจากครอบครัว ผ่านวัฒนธรรม พิธีกรรมต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคม เช่น ความเชื่อเรื่องผีปูดและผีคุ้มครอง ความเชื่อในประเพณีแห่นางตาน ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง ความเชื่อเรื่องพระทันตธาตุ พระสารีริกธาตุ ความเชื่อตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับเรื่องฟัน เช่น ชั้น 5 และ มูลกัมมัญฐานในกายคตาสติสูตร

2. แนวคิดตะวันตกที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องฟัน

The theory of planned behavior (TPB) model มี 3 องค์ประกอบ หลัก 3 อย่าง ได้แก่ ทศคติ (Attitude toward the behavior), บรรทัดฐานทางสังคม (Subjective Norm) และ การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม (Perceived behavioral control) ซึ่งนำไปใช้พยากรณ์ความตั้งใจ (Intention) และพฤติกรรม (Behavior) ในที่สุด ทศคติ มีพื้นฐานมาจากความรู้ การเรียนรู้ ประสบการณ์ ส่วนบรรทัดฐานทางสังคม มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมากในทางสังคม เช่น ครอบครัว เพื่อน สื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น (Ajzen, I. , 1991) TPB model ถูกพัฒนาต่อมาในปี 2001 โดยนักจิตวิทยาในประเทศสหรัฐอเมริกา ข้อค้นพบจากงานวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า TPB model อธิบายปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจ และพฤติกรรม ตามแนวคิดของชาวตะวันตก ความเชื่อของคน ที่มีผลต่อความตั้งใจ (Intention) และ มีผลต่อพฤติกรรม (Behavior) ปัจจัยดังกล่าว ได้แก่ 1) ทศคติต่อพฤติกรรม (Attitude toward the behavior) 2) บรรทัดฐานทางสังคม (Subjective Norm) และ 3) การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม (Perceived behavioral control) ทั้งนี้ TPB model ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางจากนักจิตวิทยาตามแนวคิดตะวันตก ว่าสามารถใช้อธิบาย และพยากรณ์พฤติกรรมมนุษย์ได้เป็นอย่างดี

ความเชื่อตามแนวคิดตะวันตก เกิดจากทศคติ (Attitude) ที่มีต่อเรื่องนั้น เช่น ความเชื่อ (Beliefs) เรื่องฟัน การที่จะปฏิบัติตัวเช่นไร เกิดจาก คน ๆ นั้นคิดว่า ดี - ไม่ดี ชอบ - ไม่ชอบ เห็นด้วย - ไม่เห็นด้วย แล้วจึงเกิดเป็นพฤติกรรม (Behavior) ขึ้นมา บรรทัดฐานทางสังคม (Subjective Norm) เป็นตัวเสริมให้เกิดพฤติกรรมของคนในสังคม ส่วนการควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control) เชื่อว่า พฤติกรรม จะเกิดหรือไม่เกิด ขึ้นกับคนปฏิบัติเพียงผู้เดียว (Hrubes, D. et al., 2001) จากงานวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ พบว่า พฤติกรรมในการดูแลสุขภาพช่องปาก เกิดจากความเชื่อด้านสุขภาพที่ถูกถ่ายทอดโดยตรงจากทันตบุคลากร ร่วมกับครูในโรงเรียน การรับรู้ของเด็กนักเรียนเพิ่มขึ้น จากการให้ความรู้ และฝึกอบรม โดยอาศัยแบบจำลองที่มีแนวคิดจากทฤษฎีความเชื่อเรื่องสุขภาพ (Health Belief Model) การวิจัยเชิงปริมาณนี้ สรุปได้ว่า แบบจำลองความเชื่อด้านสุขภาพเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการดูแลสุขภาพช่องปากโดยเน้นที่การรับรู้ของแต่ละบุคคล (Rahimi, F. et al. , 2011) ดังนั้น ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของคนทั่วไป และผู้ป่วยด้านทันตกรรม เช่น การแปรงฟันและใช้ไหมขัดฟัน เป็นผลมาจากการรับรู้ และความเชื่อ ตามแนวคิดจากทฤษฎีความเชื่อเรื่องสุขภาพ (Health Belief Model) ความเชื่อในความสามารถของตนเอง ด้านการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยทันตกรรมทำให้เกิดพฤติกรรม ดังนั้น ทันตบุคลากรควรส่งเสริมความมั่นใจในตนเองของผู้ป่วยให้แปรงฟันและใช้ไหมขัดฟัน (Buglar M. E. et al., 2010) ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องฟันของคนไทย เด็กไทย เริ่มได้รับความรู้ ซึ่งมีผลต่อความเชื่อเรื่องฟัน มาจากครอบครัวเด็ก โรงเรียน และทันตบุคลากร องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ซึ่งมีผลต่อความเชื่อของเด็กนักเรียนไทยระดับประถมศึกษา มาจากการให้ความรู้ด้านทันตสุข

ศึกษา เพื่อส่งเสริมสุขภาพช่องปากของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาในประเทศไทย ความรู้ซึ่งมีผลต่อความเชื่อนี้ ถูกถ่ายทอด ในหลายรูปแบบ เช่น การสอน วิดีโอ แผ่นพับ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ต่าง ๆ และบูรณาการในวิชาเรียน เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา และวิทยาศาสตร์ (Siripipatthanakul, S., 2011) ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องฟันของคนไทย นอกจากถูกถ่ายทอดจากโรงเรียน ครอบครัวแล้ว ความเชื่อยังถูกถ่ายทอดโดยตรงจากทันตแพทย์ จากการศึกษาพบว่า การให้การรักษาคอนโซ่ของสถานพยาบาลด้านทันตกรรมในประเทศไทย ในส่วนการบริการรักษาจากทันตแพทย์ ทันตแพทย์เป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปากแก่คนไข้ ดังนั้น ความเชื่อเรื่องฟันที่ถูกต้อง จึงได้รับจากทันตแพทย์โดยตรง ซึ่งเป็นผู้ให้การรักษา (Siripipatthanakul, S. & Bhandar, M., 2021) ; (Siripipatthanakul, S. & Nyen Vui, C., 2021)

การรวบรวมข้อมูลเพื่อนำเสนอบทความสังเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้ ผ่านการคัดกรอง 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) รวบรวมงานวิจัยเกี่ยวกับทฤษฎีเรื่องความเชื่อ 2) ทำการคัดเลือกงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง ความเชื่อเรื่องฟันของคนไทยบนพื้นฐานความเชื่อแนวตะวันออก หรือ ตามหลักศาสนาพุทธ ผี เครื่องรางของขลัง และ ความเชื่อเรื่องฟันของคนไทยบนพื้นฐานความเชื่อแนวตะวันตก ตาม ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (TPB model) ของ Ajzen ใน ปี ค.ศ. 1991 และ Hrubes, Ajzen และ Daigle ใน ปี ค.ศ. 2001 ทฤษฎีแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (HBM) ของ Buglar, M. E. et al. และงานวิจัยในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องฟัน ใน ปี ค.ศ. 2011 และ 2021 (Siripipatthanakul, S., 2011) ; (Siripipatthanakul, S. & Bhandar, M., 2021) ; (Siripipatthanakul, S. & Nyen Vui, C., 2021)

สำหรับขั้นตอนที่ 1 พบบทความที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 591 รายการ ประกอบด้วย รายงานการวิจัย 498 บทความ และวิทยานิพนธ์ 93 รายการ

สำหรับขั้นตอนที่ 2 บทความถูกเลือกมาใช้ในการอ้างอิงในส่วนบทนำ และนิยามศัพท์ รวม 3 รายการ อีก 27 รายการนำมาใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหา จำแนกเป็นบทความงานวิจัยเชิงคุณภาพ ประเภท วิจัยเอกสาร (Documentary Research) รวม 17 รายการซึ่งเป็นภาษาไทย ทั้งหมด ส่วนบทความ 10 บทความภาษาอังกฤษ เป็น งานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) 9 รายการ และงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) 1 รายการ

การดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

1. บทความงานวิจัยเหล่านี้ ถูกสังเคราะห์ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ 2 ข้อ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางการวิเคราะห์ และสังเคราะห์บทความงานวิจัย เปรียบเทียบ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องฟัน

บทความที่	ชื่อบทความ	แนวคิดและทฤษฎี	แนวคิดและทฤษฎีความเชื่อทางศาสนา	แนวคิดโครงสร้างทางสังคม	แนวคิดวัฒนธรรมความเชื่อ	แนวคิดและทฤษฎีความเชื่อแบบชาวตะวันตก
1	Headdress: Faith and practice in everyday life in Buddhism (The case of the temple of the tooth of the tooth) Buddhist religious activities and the cultural headdress of Sri Lanka (Rahimi, F. et al. , 2011)	แนวคิดและทฤษฎีความเชื่อทางศาสนาพุทธ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องฟันของชาวศรีลังกา	✓	✓		
2	ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช (สุภารัตน์ ขาญแท้ และคณะ, 2560)	แนวคิดและทฤษฎีความเชื่อทางศาสนาพุทธ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องฟันของชาวไทยพุทธภาคใต้	✓			
3	ห้องสุขา: มุมมองระบบสุขภาพเชิงพุทธ (กฤษณา นันทเพ็ชร, 2560)	แนวคิดและทฤษฎีความเชื่อทางศาสนาพุทธ ของชาวไทยพุทธ	✓			
4	การศึกษาความสำคัญของมูลกัมมัญฐานในกายคตาสติสูตร (พระสารองค์ สอนโต, 2563)	แนวคิดและทฤษฎีความเชื่อทางศาสนาพุทธ ของชาวไทยพุทธ	✓			
5	ความเชื่อร่วมเรื่องเครื่องรางของขลังในเมืองชายแดน ไทย-ลาว-กัมพูชา (ทำนอง วงศ์พุทธ และคณะ, 2559)	แนวคิดและทฤษฎีความเชื่อพุทธ ของชาวไทย ลาว กัมพูชา ที่เกี่ยวกับฟัน *ความเชื่อและหลักปรัชญาทางศาสนา	✓		✓	

ตารางที่ 1 ตารางการวิเคราะห์ และสังเคราะห์บทความงานวิจัย เปรียบเทียบ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องฝัน (ต่อ)

บทความที่	ชื่อบทความ	แนวคิดและทฤษฎี	แนวคิดและทฤษฎีความเชื่อทางศาสนา	แนวคิดโครงสร้างทางสังคม	แนวคิดวัฒนธรรมความเชื่อ	แนวคิดและทฤษฎีความเชื่อแบบชาวตะวันตก
6	งานช่างฝีมือในยุคเหล็กของวัฒนธรรมโลงไม้บนพื้นที่สูง ในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน (ริศมี ชูทรงเดช, 2557)	แนวคิดเรื่องการจัดรูปแบบทางสังคม (Social typology) แนวคิดเรื่องช่างฝีมือ (Craft Specialization)		✓		
7	ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา (พระแสงจันทร์ รุติสาโร เหล็กศรี และคณะ, 2562)	แนวคิดและทฤษฎีความเชื่อทางศาสนา	✓			
8	พิธีกรรมทางสังคมของชุมชนในบริบทของสังคมสมัยใหม่ : มองผ่านปฏิบัติการทางสังคม และโครงสร้างสังคมของความเชื่อเรื่องผีปูดและผีคุ้มครอง (ณรงค์ฤทธิ์ สุมาลี, 2558)	แนวคิดและทฤษฎีการศึกษาโครงสร้างทางสังคม และบรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) ในมุมมองผ่านความเชื่อเรื่องผีปูด และผีคุ้มครองของชาวไทยภาคอีสาน		✓	✓	
9	ความเชื่อในประเพณีแซนโฎนตาของจังหวัดบุรีรัมย์ (พระครูรัตนญาณโสภิต และคณะ, 2562)	แนวคิดและทฤษฎีความเชื่อ พิธีกรรมแซนโฎนตาของชาวไทยเชื้อสายเขมร			✓	
10	แผนที่ครอบครัวในพระไตรปิฎก (มนตรี วิวัฒน์สุข, 2554)	แนวคิดและทฤษฎีทางพระพุทธศาสนา (พระไตรปิฎก) ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องครอบครัว	✓	✓		
11	The theory of planned behavior (Ajzen, I. , 1991)	แนวคิดและทฤษฎีความเชื่อของชาวตะวันตก				✓

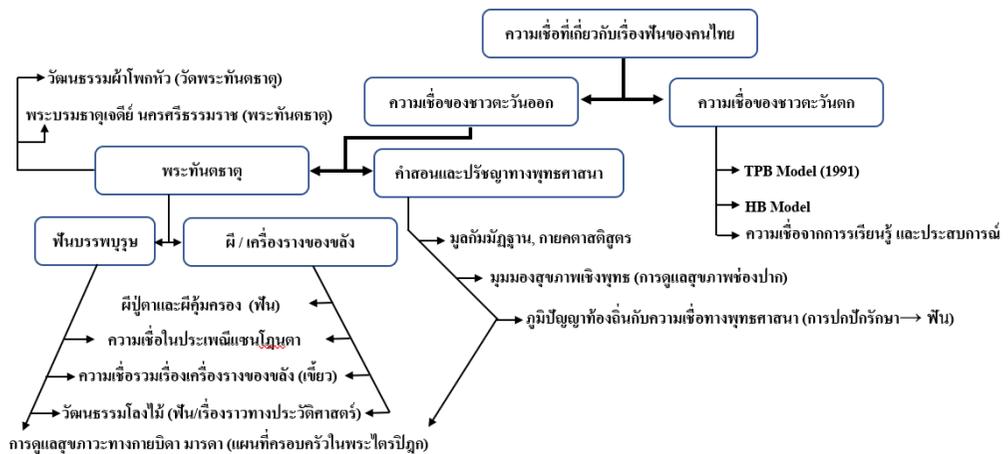
ตารางที่ 1 ตารางการวิเคราะห์ และสังเคราะห์บทความงานวิจัย เปรียบเทียบ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องฟัน (ต่อ)

บทความที่	ชื่อบทความ	แนวคิดและทฤษฎี	แนวคิดและทฤษฎี ความเชื่อทาง ศาสนา	แนวคิด โครงสร้าง ทางสังคม	แนวคิด วัฒนธรรม ความ เชื่อ	แนวคิดและทฤษฎี ความเชื่อแบบ ชาวตะวันตก
12	Predicting hunting intentions and behavior: An application of the theory of planned behavior (Hrubes, D. et al., 2001)	แนวคิดและทฤษฎี ความเชื่อของ ชาวตะวันตก				✓
13	Development of a Model for Administration of Student Dental Health Promotion Work for Basic Education Schools in Thailand. (Siripatthanakul, S. & Nyen Vui, C., 2021)	แนวคิดและทฤษฎี ความเชื่อของ ชาวตะวันตก		✓	✓	✓
14	Dental practice-related factors and patient loyalty in dental clinics, Laem Chabang, Thailand: The mediating role of patient satisfaction. (Siripatthanakul, S. & Nyen Vui, C., 2021)	แนวคิดและทฤษฎี ความเชื่อของ ชาวตะวันตก			✓	✓
15	The role of self-efficacy in dental patients' brushing and flossing: testing an extended Health Belief Model. (Buglar, M. E. et al., 2010)	แนวคิดและทฤษฎี ความเชื่อของ ชาวตะวันตก			✓	✓

ตารางที่ 1 ตารางการวิเคราะห์ และสังเคราะห์บทความงานวิจัย เปรียบเทียบ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องฝัน (ต่อ)

บทความ	ชื่อบทความ	แนวคิดและทฤษฎี	แนวคิดและทฤษฎี ความเชื่อทาง ศาสนา	แนวคิด โครงสร้าง ทางสังคม	แนวคิด วัฒนธรรม ความเชื่อ	แนวคิดและทฤษฎี ความเชื่อแบบ ชาวตะวันตก
16	Oral health care based on educational health belief model in child. (Rahimi, F. et al. , 2011)	แนวคิดและทฤษฎี ความเชื่อ ของ ชาวตะวันตก			✓	✓
ผลรวม			7	4	7	7
แนวคิดที่คล้ายคลึงกัน			1,2,3,4,5,7,10	6,8,13,10	5,9,10, 13,14,15, 16	8,11,12,13,14, 15,16

2. ผลการประเมินและนำเสนอแผนภาพความเชื่อของคนไทยเกี่ยวกับเรื่องฝันตามแนวคิดตะวันออกและตะวันตก นำเสนอแผนภาพความเชื่อของคนไทย เกี่ยวกับเรื่องฝัน ตามแนวคิดตะวันออกและตะวันตก

ภาพที่ 1 นำเสนอเปรียบเทียบ ความเชื่อของคนไทยความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องฝัน ตามแนวคิดตะวันออกและตะวันตกของคนไทย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

สังเคราะห์งานวิจัยที่กล่าวถึงความเชื่อของคนไทยที่มีต่อเรื่องฝันตามแนวคิดตะวันออกและตะวันตก สรุปผลการวิจัยเป็นแนวคิดได้ดังนี้

1. แนวคิดตะวันออกที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องฝันที่สัมพันธ์กับหลักคำสอนพระพุทธศาสนา งานวิจัยเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องฝันมีมากมายทั้งในประเทศไทย และทั่วโลก ตัวอย่างการศึกษาเชิงชาติพันธุ์ (Ethnographic study) ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ อาศัยการสังเกตของผู้วิจัยแบบมีส่วนร่วม ศึกษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก พบว่า นักดนตรีผู้ประกอบพิธีกรรมในวัดพระทันตธาตุ (วัดที่ประดิษฐานฝันของพระพุทธเจ้า) ที่ประเทศศรีลังกา มีการสวมผ้าโพกศีรษะ เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ขณะเล่นดนตรีประกอบพิธีกรรม การสวมใส่นี้เป็นลักษณะเฉพาะตั้งแต่สมัยโบราณ ผ้าโพกศีรษะเป็นแนวทางในการแสดงพิธีการต้อนรับอย่างสูงสุด และการถวายเกียรติแด่พระพุทธเจ้าและแสดงถึงวัฒนธรรมงานฝีมือของช่างที่ทอผ้าโพกศีรษะ (Ranathunga G. M. et al., 2018) ความเชื่อนี้ถูกสืบทอดมาถึงประเทศไทย ได้แก่ ความเชื่อในพระบรมสารีริกธาตุ จากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) โดยนักสังคมศาสตร์ใช้การประเมินจากเอกสารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ หรือสังคม โดยเอกสารแบ่งออกเป็นสองแบบ เอกสารเชิงปฐมภูมิ และเอกสารเชิงทุติยภูมิ การศึกษาแบบปฐมภูมิใช้การสัมภาษณ์พระภิกษุ 5 รูป ผู้เข้าชม 10 ท่าน ข้าราชการนักวิชาการ 5 ท่าน แล้วนำมาเสนอเป็นบทความ โดยผ่านการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปได้ว่า พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ได้รับการอนุรักษ์จากองค์การยูเนสโก พระบรมสารีริกธาตุ ส่วนที่เป็นพระทันตธาตุ (ฟันของพระพุทธเจ้า) มีผลต่อความเชื่อและศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทั้งไทยและต่างชาติ มีบทบาทสำคัญต่อความเชื่อด้านพิธีกรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี เช่นเดียวกับกับประเทศศรีลังกา (สุภารัตน์ ชาญแท้ และคณะ, 2560) นอกจากนี้ บทความประเภททบทวนวรรณกรรม (Review article) มีมากมายที่เผยแพร่แนวคิดคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนา เช่น บทความเรื่องห้องส้วม สะท้อนแนวคิดตามหลักพระพุทธศาสนา เรื่องชั้น 5 สัมพันธ์กันระหว่าง สุขภาพกายและสุขภาพจิต การปฏิบัติให้ตนมีสุขภาพที่ดี ทำให้มีโรคน้อย และพร้อมต่อการปฏิบัติธรรม (กฤษณา นันทเพ็ชร, 2560) และคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่กล่าวถึงความสำคัญของมูลกัมมัฏฐานในพระพุทธศาสนา การใช้มูลกัมมัฏฐานในกายคตาสติสูตรเป็นฐานในการเจริญสมณะและวิปัสสนา คำสอนและความสำคัญของมูลกัมมัฏฐานในกายคตาสติสูตร ให้พิจารณาเรื่อง อวิยะ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ว่าไม่สวยงาม ไม่เที่ยงแท้แน่นอน การเจริญสมณะวิปัสสนา ทำให้เข้าใจในธรรมชาติเหล่านี้ (พระสารอง สณฺญโต, 2563) หลายบทความ มีการกล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าสัมพันธ์กับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา เนื่องจาก ภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับความเชื่อที่มีมาแต่ดั้งเดิม

ตามหลักพระพุทธศาสนา แนวคิดเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมที่กลมกลืน กับขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี สืบต่อถึงทุกวันนี้ (พระแสงจันทร์ ฐิตสาโร และคณะ, 2562) นอกจากนี้ คำสอนในพระไตรปิฎก ถูกนำเสนอในบทความเรื่องแผนที่ครอบครัวในพระไตรปิฎก ถ่ายทอดคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติของคนในครอบครัว ซึ่งบทความนี้เป็นบทความประเภทการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) คัดเลือกจากบทความที่เกี่ยวข้องกับ พระไตรปิฎก เพื่อศึกษาเอกสาร คำสอนตามหลักพระพุทธศาสนา และพระไตรปิฎก 14 เล่ม และนำมาสรุป เพื่อประโยชน์ต่อพุทธศาสนิกชน นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ สิ่งที่เชื่อมโยงถึงความเชื่อเรื่องพื้น เช่น การดูแลบุคคลในครอบครัว บิดา มารดา บุตร ซึ่งรวมถึงการดูแลสุขภาพร่างกาย และพื้นด้วย (มนตรี วิวาท์สุข, 2554)

สรุปได้ว่า ความเชื่อของคนไทยที่มีต่อเรื่องพื้น และมีผลต่อการดำรงชีวิตของคนไทย มีพื้นฐานจากความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา เช่น ความเชื่อเรื่อง พระรัตนธาตุ พระบรมสารีริกธาตุ และ หลักคำสอนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการดูแลสุขภาพช่องปากและฟัน เช่น ชั้น 5 และ มูลกัมมัญฐานในกายคตาสติสูตรเป็นฐานในการเจริญสมณะและวิปัสสนา ตามคติของพุทธพื้น มีความสำคัญตามบทบาทหน้าที่ เนื่องจาก พื้น คือ ธรรมชาติชนิดหนึ่ง ที่เป็นส่วนประกอบของร่างกายมนุษย์ และสัตว์ (ดิน น้ำ ลม ไฟ) มีความเสื่อมสลาย ตามหลัก ไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มีทุกข์ มีการเปลี่ยนแปลง ตามอายุ เช่น พื้นโยกคลอน สึก ผุ การเข้าใจถึงภาวะการไม่มีตัวตน ปัญจกตกรรมฐาน มูลกัมมัญฐาน ที่ให้กล่าวมา ทำให้เข้าใจแนวคิดความเชื่อของคนไทยที่มีพื้นฐานจากหลักคิดตามพระพุทธศาสนาที่นำไปสู่การปฏิบัติ

2. แนวคิดเรื่องความเชื่อเรื่องพื้นที่สัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องผี เครื่องรางของขลัง วัฒนธรรม และโครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรม เครื่องรางของขลัง ในพื้นที่เมืองชายแดนไทยลาว กัมพูชา ข้อสรุป 2 ประเด็นสำคัญ คือ การดำรงอยู่ในบริบทของวัฒนธรรม ร่วมสมัย และคติความเชื่อในวัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งในบทความนี้ กล่าวถึง ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง ซึ่งพื้น ถือเป็น หนึ่งในเครื่องรางของขลังของคนไทย ตามแนวชายแดนไทย ลาว กัมพูชา (ทำนอง วงศ์พุทธ และคณะ, 2559) การศึกษาเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรม เพื่อเป็นนัยในการเชื่อมโยงกับหลักฐานทางโบราณคดี ประกอบกับข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ ของนักวิจัยหลากหลายสาขา พบว่า คนในพื้นที่นี้ ให้ความสำคัญกับพิธีกรรมความตาย การตกแต่งโลงศพ และการตกแต่งพื้นของผู้เสียชีวิต สัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคม วิธีการวิจัยอาศัยเอกสาร หลักฐานเชิงวิทยาศาสตร์ การลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยการสังเกตจากพื้นที่จริง มีการศึกษาแบบบูรณาการด้วยนักวิจัย หลากหลายสาขาวิชา รวมถึงทันตแพทย์ (รัศมี ชูทรงเดช, 2557) ข้อสังเกตเชิงแนวคิดว่าด้วยพลวัตความ เป็นท้องถิ่นอีสานในบริบทของสังคมสมัยใหม่ โดยมองผ่านปฏิบัติการทางสังคมและโครงสร้างสังคมของ ความเชื่อผีปู่ตาและผีคุ้มครอง แสดงถึง ความเชื่อเรื่องพลวัตความเป็นท้องถิ่นอีสาน และโครงสร้างทาง สังคม ผ่านความเชื่อความเชื่อผีปู่ตาและ

ฝึคคุมครอง บทความนี้เสนอข้อถกเถียงและข้อสังเกตเชิงแนวคิด เกี่ยวกับการปฏิบัติทางสังคมกับโครงสร้างทางสังคม ตามแนวคิดพลวัตของท้องถิ่นอีสาน ตามความเชื่อความเชื่อผีปู่ตา และฝึคคุมครอง (ณรงค์ฤทธิ์ สุมาลี, 2558) ความเชื่อของคนไทย ที่มีต่อเรื่องพินสัมพันธ์กับภูตผี วิญญาณ เทวดา สังคมไทยในอดีต พยายามแสวงหาพลังอำนาจให้แก่ตนเอง เช่น อำนาจที่มาจากความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา อำนาจไสยศาสตร์ ซึ่งถ่ายทอดผ่านพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การถวายเครื่องบูชา เป็นต้น (พระแสงจันทร์ ฐิตสาโร และคณะ, 2562) ความเชื่อในประเพณีแห่นางแมวของจังหวัดบุรีรัมย์ การเฉลิมฉลองและวิถีชีวิตของคนไทย จังหวัดบุรีรัมย์ มีความเชื่อ เรื่อง ผีบรรพบุรุษ ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรกรรม ที่อยู่ร่วมกัน ผ่านประเพณี เพื่อแสดงความกตัญญูทดแทน เพื่ออุทิศส่วนบุญให้กับเปรต เพื่อการแสดงความรัก ผู้มีอุปการะ หรือ ญาติผู้ล่วงลับไป เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ความเชื่อเรื่องประเพณีแห่นางแมวของคนไทย จังหวัดบุรีรัมย์ อยู่บนพื้นฐาน การนับถือ เรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แห่นางแมวเป็นพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษของคนไทยกลุ่มนี้ เพื่อให้לבันดาลให้ฝนตกตามฤดูกาล (พระครูรัตนญาณ โสภิต และคณะ, 2562)

สรุปได้ว่า แนวคิดเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องพิน ตามแนวคิดตะวันออกของคนไทยส่วนใหญ่ มีพื้นฐานมาจาก ความเชื่อตามหลักคำสอนศาสนาพุทธ และความเชื่อเรื่อง ผีเครื่องรางของขลัง ซึ่ง สืบทอดจากครอบครัว ผ่านวัฒนธรรม พิธีกรรมต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคม เช่น ความเชื่อเรื่องผีปู่ตาและฝึคคุมครอง ความเชื่อในประเพณีแห่นางแมว ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง ความเชื่อเรื่องพระทันตธาตุ พระสารีริกธาตุ ความเชื่อตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับเรื่องพิน เช่น ชั้น 5 และ มูลกัมมัญฐานในกายคตาสติสูตร

3. แนวคิดตะวันตกที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องพิน The theory of planned behavior (TPB) model มี 3 องค์ประกอบ หลัก 3 อย่างได้แก่ ทศคติ (Attitude toward the behavior), บรรทัดฐานทางสังคม (Subjective Norm) และ การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม (Perceived behavioral control) ซึ่งนำไปใช้พยากรณ์ความตั้งใจ (Intention) และพฤติกรรม (Behavior) ในที่สุด ทศคติ มีพื้นฐานมาจากความรู้ การเรียนรู้ ประสบการณ์ ส่วนบรรทัดฐานทางสังคม มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมากในทางสังคม เช่น ครอบครัว เพื่อน สื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น (Ajzen, I., 1991) TPB model ถูกพัฒนาต่อมา ในปี 2001 ในประเทศสหรัฐอเมริกา ข้อค้นพบจากงานวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า TPB model อธิบายปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจ และพฤติกรรม ตามแนวคิดของชาวตะวันตก ความเชื่อของคน ที่มีผลต่อความตั้งใจ (Intention) และ มีผลต่อพฤติกรรม (Behavior) ปัจจัยดังกล่าว ได้แก่ 1) ทศคติต่อพฤติกรรม (Attitude toward the behavior) 2) บรรทัดฐานทางสังคม (Subjective Norm) และ 3) การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม (Perceived behavioral control) ทั้งนี้ TPB model ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางจากนักจิตวิทยา ตามแนวคิดตะวันตก ว่าสามารถใช้อธิบาย และ

พยากรณ์พฤติกรรมมนุษย์ได้เป็นอย่างดี ความเชื่อตามแนวคิดตะวันตก เกิดจากทัศนคติ (Attitude) ที่มีต่อเรื่องนั้น เช่น ความเชื่อ (Beliefs) เรื่องฟัน การที่จะปฏิบัติตัวเช่นไร เกิดจากคน ๆ นั้นคิดว่า ดี-ไม่ดี ชอบ-ไม่ชอบ เห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย แล้วจึงเกิดเป็นพฤติกรรม (Behavior) ขึ้นมา บรรทัดฐานทางสังคม (Subjective Norm) เป็นตัวเสริมให้เกิดพฤติกรรมของคนในสังคม ส่วนการควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control) เชื่อว่าพฤติกรรม จะเกิดหรือไม่เกิด ขึ้นกับคนปฏิบัติเพียงผู้เดียว (Hrubes, D. et al., 2001) จากงานวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ พบว่า พฤติกรรมในการดูแลสุขภาพช่องปาก เกิดจากความเชื่อด้านสุขภาพที่ถูกถ่ายทอดโดยตรงจากทันตบุคลากร ร่วมกับครูในโรงเรียน การรับรู้ของเด็กนักเรียนเพิ่มขึ้น จากการให้ความรู้ และฝึกอบรม โดยอาศัยแบบจำลองที่มีแนวคิดจากทฤษฎีความเชื่อเรื่องสุขภาพ (Health Belief Model) การวิจัยเชิงปริมาณนี้ สรุปได้ว่า แบบจำลองความเชื่อด้านสุขภาพเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการดูแลสุขภาพช่องปากโดยเน้นที่การรับรู้ของแต่ละบุคคล (Rahimi, F. et al. , 2011) ดังนั้นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของคนทั่วไป และผู้ป่วยด้านทันตกรรม เช่น การแปรงฟันและใช้ไหมขัดฟัน เป็นผลมาจาก การรับรู้ และความเชื่อ ตามแนวคิดจากทฤษฎีความเชื่อเรื่องสุขภาพ (Health Belief Model) ความเชื่อในความสามารถของตนเองด้านการดูแลสุขภาพอนามัยช่องปากของผู้ป่วยทันตกรรมทำให้เกิดพฤติกรรม ดังนั้น ทันตบุคลากรควรส่งเสริมความมั่นใจในตนเองของผู้ป่วยให้แปรงฟันและใช้ไหมขัดฟัน (Buglar M. E. et al., 2010) ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องฟันของคนไทยเด็กไทย เริ่มได้รับความรู้ ซึ่งมีผลต่อความเชื่อเรื่องฟัน มาจากครอบครัวเด็ก โรงเรียน และทันตบุคลากร องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ซึ่งมีผลต่อความเชื่อของเด็กนักเรียนไทยระดับประถมศึกษา มาจากการให้ความรู้ด้านทันตศึกษา เพื่อส่งเสริมสุขภาพช่องปากของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาในประเทศไทย ความรู้ซึ่งมีผลต่อความเชื่อนี้ ถูกถ่ายทอด ในหลายรูปแบบ เช่น การสอน วีดีโอ แผ่นพับ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ต่าง ๆ และบูรณาการในวิชาเรียน เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา และวิทยาศาสตร์ (Siripipatthanakul, S., 2011) ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องฟันของคนไทย นอกจากถูกถ่ายทอดจากโรงเรียน ครอบครัวแล้ว ความเชื่อยังถูกถ่ายทอดโดยตรงจากทันตแพทย์ จากการศึกษาพบว่า การให้การรักษาคอนไซ์ของสถานพยาบาลด้านทันตกรรมในประเทศไทย ในส่วนการบริการรักษาจากทันตแพทย์ ทันตแพทย์เป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปากแก่คนไข้ ดังนั้น ความเชื่อเรื่องฟันที่ถูกต้อง จึงได้รับจากทันตแพทย์โดยตรง ซึ่งเป็นผู้ให้การรักษา (Siripipatthanakul, S. & Bhandar, M., 2021) ; (Siripipatthanakul, S. & Nyen Vui, C., 2021) การรวบรวมข้อมูลเพื่อนำเสนอบทความสังเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้ ผ่านการคัดกรอง 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวกับทฤษฎีเรื่องความเชื่อ 2) ทำการคัดเลือกงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง ความเชื่อเรื่องฟันของคนไทยบนพื้นฐานความเชื่อแนวตะวันออก หรือ ตามหลักศาสนาพุทธ ฝั เครื่องรางของขลัง และ ความเชื่อเรื่องฟันของคนไทยบนพื้นฐานความเชื่อแนวตะวันตก ตาม

ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (TPB model) (Hrubes, D., et al., 2001) ทฤษฎีแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (HBM) ของ Buglar M. E., et al. (2010) และงานวิจัยในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องฝัน ของ Siriipipatthanakul, S. (2011); Siriipipatthanakul, S. & Bhandar, M. (2021); Siriipipatthanakul & Nyen Vui, C. (2021) ใน ปี ค.ศ. 2011 และ 2021 และทำการประเมินและนำเสนอแผนภาพความเชื่อของคนไทยเกี่ยวกับเรื่องฝัน ตามแนวคิดตะวันออกและตะวันตก

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. สังเคราะห์งานวิจัยที่กล่าวถึงความเชื่อของคนไทยที่มีต่อเรื่องฝันตามแนวคิดตะวันออก และตะวันตก (งานวิจัยเอกสารชิ้นนี้ เพื่อสังเคราะห์นำเสนอเปรียบเทียบความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องฝัน ตามแนวคิดตะวันออกและตะวันตก) ของคนไทย ซึ่งแต่ก่อน ประเทศศรีลังกา ถือว่าอยู่ในชมพูทวีป และเป็นต้นกำเนิดของพระพุทธศาสนา ดังนั้น ความเชื่อเรื่องพระทันตธาตุ จึงสัมพันธ์กับพิธีกรรมของนักดนตรีผู้ประกอบพิธีกรรม โดยสวมผ้าโพกศีรษะเพื่อแสดงถึงการให้ความเคารพสูงสุด (Ranathunga G. M. et al., 2018) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภารัตน์ ชาญแท้ และคณะ (2560) ที่ได้ศึกษาวิจัยด้านสังคมศาสตร์ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โดยศึกษาเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ได้รับการอนุรักษ์จากองค์การยูเนสโก เห็นได้ว่า คนไทย ก็มีความเชื่อเรื่องพระบรมธาตุ และพระทันตธาตุ ความเชื่อและศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทั้งไทยและต่างชาติ มีบทบาทสำคัญต่อความเชื่อด้านพิธีกรรม วัฒนธรรมขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี เช่นเดียวกับชาวศรีลังกา สำหรับความเชื่อแนวคิดเรื่องการดูแลฟัน และสุขภาพช่องปาก และสนับสนุน งานวิจัยของ กฤษณา นันทเพ็ชร (2560) ซึ่งได้นำเสนอห้องส้วม สะท้อนแนวคิดตามหลักพระพุทธศาสนา สัมพันธ์กับระหว่าง สุขภาพกายและสุขภาพจิต การปฏิบัติให้ตนมีสุขภาพที่ดี ทำให้มีโรคน้อย และพร้อมต่อการปฏิบัติธรรม นอกจากนั้นงานวิจัยนี้ และยังสนับสนุนงานวิจัยของ พระสารรอง สณฺญโธ (2563) ที่ศึกษาความสำคัญของมูลกัมมัฏฐานในพระพุทธศาสนา และศึกษาการใช้มูลกัมมัฏฐานในกายคตาสติสูตรเป็นฐานในการเจริญสมณะและวิปัสสนา ให้พิจารณาเรื่อง อวิยะ ผม ขน เล็บ ฟัน หน้ำว่าไม่สวยงาม ไม่เที่ยงแท้แน่นอน การเจริญสมณะวิปัสสนา ทำให้เข้าใจในธรรมชาติเหล่านี้ และสนับสนุนงานวิจัยของ พระแสงจันทร์ ฐิตสโร และคณะ (2562) ซึ่งได้กล่าวถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาว่า สำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นได้เกิดจากความเชื่อที่มีมาแต่ดั้งเดิมตามหลักพระพุทธศาสนา ดังนั้นแนวคิดเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น กับความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมที่กลมกลืน กับขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี รวมถึง ความเชื่อเรื่องฝัน สืบต่อถึงทุกวันนี้

งานวิจัยนี้ นอกจากสนับสนุน ความเชื่อตามแนวคิดตะวันออก ดังที่กล่าวมา ยังสนับสนุน ความเชื่อตามแนวคิดตะวันตก ของ Ajzen, I. (1991) และ Hrubes, D. et al. (2001) ซึ่งเป็นนักจิตวิทยา ชาวสหรัฐอเมริกา โดยสนับสนุน TPB model ที่อธิบายปัจจัยที่มีผลต่อความเชื่อ (Beliefs) เกิดจากปัจจัยสำคัญ ๆ ได้แก่ 1) ทศคติต่อพฤติกรรม (Attitude toward the behavior) 2) บรรทัดฐานทางสังคม (Subjective Norm) และ 3) การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม (Perceived behavioral control) ทั้งนี้ TPB model ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางจากนักจิตวิทยา ตามแนวคิดตะวันตก ว่าสามารถใช้อธิบายและพยากรณ์พฤติกรรมมนุษย์ได้เป็นอย่างดี ความเชื่อตามแนวคิดตะวันตก มีพื้นฐานมาจากทัศนคติ (Attitude) ที่มีต่อเรื่องนั้น เช่น ความเชื่อ (Beliefs) เรื่องฟัน การที่จะปฏิบัติตัวเช่นไร เกิดจากคน ๆ นั้นคิดว่า ดี-ไม่ดี ชอบ-ไม่ชอบ เห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย แล้วจึงเกิดเป็นพฤติกรรม (Behavior) ขึ้นมา บรรทัดฐานทางสังคม (Subjective Norm) เป็นตัวเสริมให้เกิดพฤติกรรมของคนในสังคม ส่วนการควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control) เชื่อว่าพฤติกรรม จะเกิดหรือไม่เกิด ขึ้นกับคนปฏิบัติเพียงผู้เดียว (Ajzen, I. , 1991); (Hrubes, D. et al., 2001) และสนับสนุน งานวิจัยของ Rahimi, F. et al. (2011) และ Buglar M. E. et al. (2010) ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของคนทั่วไป และผู้ป่วยด้านทันตกรรม เช่น การแปรงฟันและใช้ไหมขัดฟัน เป็นผลมาจากการรับรู้ และความเชื่อ ตามแนวคิดจากทฤษฎีความเชื่อเรื่องสุขภาพ (Health Belief Model) (Rahimi, F. et al. , 2011) ; (Buglar, M. E. et al., 2010) และสนับสนุน งานวิจัยของ Siripipatthanakul, S. & Nyen Vui, C. (2021) และ Siripipatthanakul, S. & Bhandar, M. (2021) ว่า ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องฟัน และการดูแลฟัน เกิดขึ้นจากความรู้ที่ถูกถ่ายทอดจากที่บ้าน โรงเรียน ชุมชน และจากทันตบุคลากรโดยตรง (Siripipatthanakul, S. & Nyen Vui, C., 2021) ; (Siripipatthanakul, S. & Bhandar, M., 2021)

การประเมินและนำเสนอแผนภาพความเชื่อของคนไทยเกี่ยวกับเรื่องฟัน ตามแนวคิดตะวันออกและตะวันตก นำเสนอแผนภาพความเชื่อของคนไทย เกี่ยวกับเรื่องฟัน ตามแนวคิดตะวันออกและตะวันตก อภิปรายได้ว่า ความเชื่อของคนไทยเกี่ยวกับเรื่องฟัน ตามแนวคิดตะวันออกมีพื้นฐานจากความเชื่อเรื่องศาสนา ความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติ และ ความเชื่อบนพื้นฐานวัฒนธรรมและโครงสร้างทางสังคม ส่วนความเชื่อเรื่องฟันตามแนวคิดตะวันตก มักมีพื้นฐานจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ บนพื้นฐานควสามเชื่อทางวิทยาศาสตร์ และทฤษฎีความเชื่อเรื่องสุขภาพของชาวตะวันตก

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องฟันตามความเชื่อของคนไทย บนพื้นฐานหลักคิดของตะวันออก และตะวันตก ถือเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีความเชื่อ

(Beliefs) ซึ่งแต่ละคนอาจมีความเชื่อแตกต่างกันตาม วัฒนธรรม ประเพณี คนในท้องถิ่น หรือจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ ซึ่งมีผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของคน ๆ นั้น ซึ่งสัมพันธ์กับความเชื่อ และมีพื้นฐานจากอารมณ์ และโครงสร้างทางสังคม พื้นฐานในเชิงสังคมวิทยา เช่น พื้นพระพุทธเจ้า (พระทันตธาตุ) ถูกนำมาบูชาเนื่องจาก ความเชื่อบนพื้นฐานศาสนา และพิธีกรรมที่ถูกถ่ายทอดผ่านความเชื่อจากบรรพบุรุษ นอกจากนี้ พื้นถูกนำไปทำนอกเหนือจากสิ่ง ที่ธรรมชาติอธิบายได้ เช่น ความเชื่อพื้นบรรพบุรุษ เชี่ยวสัตว์ มาเป็นเครื่องรางของขลัง เป็นต้น ตามคติของพุทธ พื้น คือ ธรรมชาติชนิดหนึ่ง ที่เป็นส่วนประกอบของร่างกายมนุษย์ และสัตว์ (ดิน น้ำ ลม ไฟ) มีความเสื่อมสลาย ตามหลักไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มีทุกข์ มีการเปลี่ยนแปลง ตามอายุ การโยก คลอน สึก ผุ ไม่มีตัวตน ซึ่งอาจอ้างอิงถึง หลักตจปัญจกรรมฐาน การทำกรรมฐานพิจารณา อวัยวะทั้ง 5 อย่าง อันได้แก่ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง หรือ เรียกอีกอย่างว่ามูลกัมมัญฐาน ที่กล่าวไว้ข้างต้น นอกจากนี้ สำหรับสังคมตะวันตก มักมองพื้นไปในทางวิทยาศาสตร์ การดูแลพื้น เกิดขึ้นจากการได้รับความรู้ ประสบการณ์ จนกลายเป็นความเชื่อ และนำไปสู่การปฏิบัติตัวในการดูแลสุขภาพช่องปากและฟันของตนเอง รวบถึงถ่ายทอดให้คนในครอบครัว ดังนั้น ความเชื่อของคนไทยที่มีต่อเรื่องพื้น นั้นมีพื้นฐานจากแนวคิดตะวันออก และตะวันตก ความเชื่อของคนไทย สัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมที่สืบทอดผ่านวัฒนธรรม จนกลายเป็นพฤติกรรมในที่สุด งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเอกสาร เพื่อสังเคราะห์งานวิจัย โดยอาศัยการวิเคราะห์เนื้อหา งานวิจัยนี้ไม่อยู่บนพื้นฐานความเห็นของผู้เข้าร่วมวิจัย (Respondents) อาจทำให้ข้อมูลขาดข้อมูลที่น่าสนใจจากผู้เข้าร่วมการวิจัย ดังนั้นผู้วิจัย เสนอให้ทำการศึกษาทั้งเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และ คุณภาพ (Qualitative Research) ในการวิจัยครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณา นันทเพ็ชร. (2560). ห้องสุขา: มุมมองระบบสุขภาพเชิงพุทธ. *Journal of Educational Review Faculty of Education in MCU*, 4(2), 83-92.
- ณรงค์ฤทธิ์ สุมาลี. (2558). ข้อสังเกตเชิงแนวคิดว่าด้วยพลวัตความเป็นท้องถิ่นอีสานในบริบทของสังคมสมัยใหม่ : มองผ่านปฏิบัติการทางสังคมและโครงสร้างสังคมของความเชื่อผีปู้ตาและผีคุ้มครอง. *วารสารวิชาการแพรวกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์*, 2(2), 26-51.
- ทำนอง วงศ์พุทธ และคณะ. (2559). ความเชื่อร่วมเรื่องเครื่องรางของขลังในเมืองชายแดนไทย - ลาว - กัมพูชา. *วารสาร ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย อุบลราชธานี*, 12(1), 307- 331.
- พระครูรัตนญาณ โสภิต และคณะ. (2562). ความเชื่อในประเพณีแห่นางตานของจังหวัดบุรีรัมย์. *Dhammathas Academic Journal*, 19(3), 285-294.

- พระชลญาณมุนี นาคสิทธิเลิศ. (2564). ปรากฎการณ์ทางความเชื่อของคนไทย ในยุค ปัจจุบัน. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นคร ลำปาง, 10(3), 250-265.
- พระสํารอง สลัญโศ. (2563). การศึกษาความสําคัญของมูลกัมมัญฐานในกายคตาสติสูตร. วารสารสังคมศาสตร์ ปัญญาพัฒน์, 2(1), 25-32.
- พระแสงจันทร์ ฐิตสาโร และคณะ. (2562). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา. Journal of Graduate Saket Review, 4(1), 12-20.
- มนตรี วิวัฒน์สุข. (2554). แผนที่ครอบครัวในพระไตรปิฎก. พุทธจักรโลกร่มเย็นดับเชื้อได้ด้วย ศาสนา, 65(1), 26-28.
- รัศมี ชูทรงเดช. (2557). งานช่างฝีมือในยุคเหล็กของวัฒนธรรมโลงไม้ บนพื้นที่สูง ในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ดำรง วิชาการ, 13 (1), 73-106.
- วิราวรรณ สมพงษ์เจริญ. (2550). คติ ความเชื่อของคนไทยสมัย สุโขทัย พ. ศ. 1726 - พ. ศ. 2006. ใน ดุษฎีนิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัย ศิลปากร.
- สุภารัตน์ ชาญแท้ และคณะ. (2560). ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับ พระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราช. Academic MCU Buriram Journal, 2(2), 11-23.
- Ajzen, I. . (1991). The theory of planned behavior. Organizational behavior and human decision processes, 50(2), 179-211.
- Buglar, M. E. et al. (2010). The role of self-efficacy in dental patients' brushing and flossing: testing an extended Health Belief Model. Patient education and counseling, 78(2), 269-272.
- Hrubes, D. et al. (2001). Predicting hunting intentions and behavior: An application of the theory of planned behavior. Leisure Sciences, 23(3), 165-178.
- Jervis, R. (2006). Understanding beliefs. Political Psychology, 27(5), 641-663.
- Österholm, M. (2010). Beliefs: A theoretically unnecessary construct? In Sixth Congress of the European Society for Research in Mathematics Education. In January 28th-February 1st 2009, Lyon, France (pp. 154-163). Recherche Pédagogique: Institut National de .
- Rahimi, F. et al. . (2011). Oral health care based on educational health belief model in child. Journal of Health and Hygiene, 1(4), 74-81.
- Ranathunga, G. M. et al. (2018). Headdress: Faith and practice in everyday life in Buddhism (The case of the temple of the tooth Buddhist religious activities and the cultural headdress of Sri Lanka). Journal of Advanced Research in Social Sciences and Humanities, 3(5), 172-178.

- Siripatthanakul, S. & Bhandar, M. (2021). A Qualitative Research Factors Affecting Patient Satisfaction and Loyalty: A Case Study of Smile Family Dental Clinic. *International of Trend in Scientific Research and Development* , 5 (5), 877-896.
- Siripatthanakul, S. & Nyen Vui, C. (2021). Dental practice-related factors and patient loyalty in dental clinics, Laem Chabang, Thailand: The mediating role of patient satisfaction. *International Journal of Behavioral Analytics*, 1(2), 1-17.
- Siripatthanakul, S. (2011). Development of a Model for Administration of Development of a Model for Administration of. *International Journal of Learning*, 17(12), 137-150.